

Визия за модернизиране на професионалното образование и обучение (ПОО) в контекста на образователната политика на България

Лектор :
Мария Тодорова

Събитие:
Образование и пазар на труда

Дата :
18/09/2025 г.

Защо е важно?

Професионалното образование осигурява знания и умения за квалифицираните кадри, които са нужни на пазара на труда за развитието и конкурентността на икономиката.

Какво не работи?

- Неблагоприятни демографски и социални характеристики и процеси: намаляващ брой на ученици и силно влияние на социално-икономически фактори върху достъпа и мотивацията за учене
- Ниски или несъответстващи на потребностите на икономиката знания и умения
- Структурни проблеми в ПОО – институционална мрежа, структура, съдържание, качество, резултатност и свързаност с пазара на труда и активно включване на работодателите
- Недостатъчен капацитет за управление на системата по отношение на системен, научен, изследователски капацитет, ефективно разпределение на управленски отговорности и прозрачно и ефикасно финансиране.

Нашата визия

Професионалното образование и обучение в контекста на ученето през целия живот и на политиките за развитие на уменията осигурява широки, равнопоставени, гъвкави, атрактивни и качествени възможности за учене и развиване на умения с цел насърчаване на личностно развитие и професионалната реализация, заетостта и приноса на ученици и възрастни учащи за развитието на икономиката и обществото.

Принципи на дефиниране на политики и мерки

Цялостен цикъл на политико-правене

Формулиране на политики в рамките на цялостния цикъл на политико-правене: с фази на анализ, концептуализиране, постигане на обществен консенсус, операционализиране с поставени цели, отговорни институции и осигурено финансиране, както и фази на изпълнение, проследяване и коригиране, вместо предимно проектно-програмен подход

Системен подход

Прилагане на системен подход вместо парцелиране и решаване на единични частични и маловажни проблеми „на парче/ad hoc“ без изследване на причинно-следствени връзки и очаквано въздействие

Свързаност на секторни политики

Образование, пазар на труда, икономика, иновации, регионално развитие

Прозрачност и участие на заинтересованите страни

Прозрачност и включване на социалните партньори на всички етапи от процеса на формулиране и изпълнение на политиките за ПОО.

Визия и цели

ПОО осигурява гъвкави, равнопоставени, качествени и атрактивни възможности за учене и развиване на умения с цел насърчаване на личностно развитие и професионалната реализация, заетостта и приноса на ученици и възрастни учащи за развитието на икономиката и обществото

Осигуряване на достъп

Създаване на оптимални условия за ученици и възрастни учащи за включване и участие в учене в системата на ПОО и развиване на уменията с цел професионална и личностна реализация и гражданска активност

Повишаване на качеството

Повишаване на качеството и привлекателността в ПОО и провеждане на качествен обучителен процес за формиране на професионални знания и умения

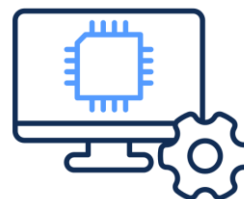
Постигане на високи резултати

Резултати, измервани в удовлетворяване на непосредствените и дългосрочните потребности на икономиката, на гражданите и на обществото като цяло.

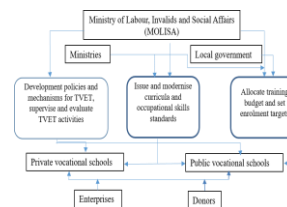
Връзка с пазара на труда и активна роля на бизнеса

Идентифициране, развитие и използване на уменията за осигуряване на квалифицирана работна сила, допринасяща за развитието на иновативността и конкурентоспособността

ПОО и новите технологии

Дигитализация и иновации в ПОО

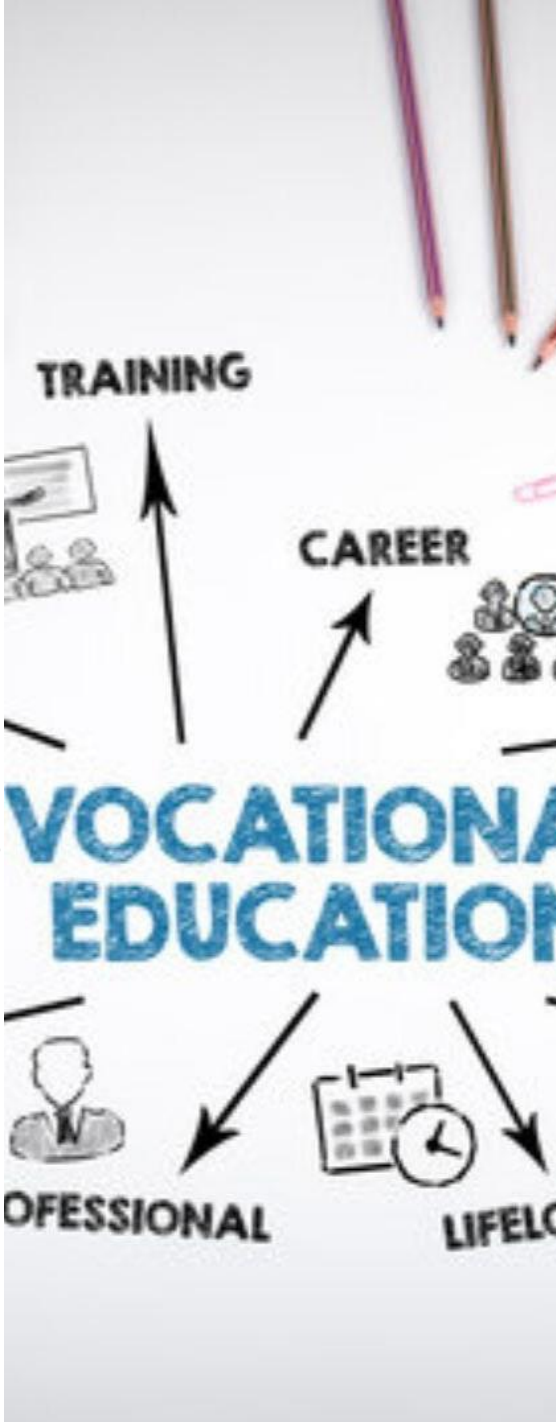

Управление на системата на ПОО

Устойчива рамка за управление и финансиране и ефективно функциониране на ПОО въз основа на информирани и системни политически решения; съвместно участие на заинтересованите страни и координиране с икономическите и социалните политики и политиките по иновации и регионално развитие.

1. Осигуряване на достъп до качествено ПОО

Модернизирание и оптимизиране на институционалната мрежа	Премахване на бариерите пред ПОО	Създаване на система за кариерно ориентиране
- Съвременна образователна среда, STEM кабинети и лаборатории - Сътрудничество между училища и нови модели на партньорство с университети и бизнеса – Центрове за високи постижения - Въпросът за „хибридните училища“ или къде да се предлага ПОО	- Кои са бариерите пред избиране или включване в ПОО? - Как по-рано да подготвяме учащи за ПОО? - Как по-лесно да преминат учащите към нова специалност/професия? - Как по-бързо да излязат учащите на пазара на труда?	- Създаване на институционализиран подход за кариерно ориентиране; Нормативно уреждане на използването на кариерно ориентиране и диагностика - Обединяване/осигуряване на информационни и методически ресурси - Обезпечаване с квалифицирани специалисти
План-прием	ПОО е за всеки! ПОО за възрастни	
- Какво постигнахме за 10 години? - Кога да се избира профил и професия? Нова образователна структура? - Нов формат на изпити? - Цялостна политика по план-приема с цели, индикатори, проследяване на резултатите - Обвързване с политиките по пазара на труда	- Разнообразни и гъвкави „пътеки“ и „изходи“ към пазара на труда - Национални инициативи „Нов шанс“ - Гъвкави инструменти – микроквалификации, индивидуални сметки за обучение - Нова функционираща система за валидиране - Нов закон за обучението на възрастни? Разработване и провеждане на дългосрочна професионална комуникационна стратегия за ПОО	

2. Повишаване на качеството в ПОО

Съдържание, преподаватели, система за управление на качеството

01.

Модернизирание на учебното съдържание

- Нов модел за реформиране на уч. съдържание
- Използване на анализите за потребностите на пазара на труда
- Роля на Центровете за високи постижения на регионално и училищно ниво
- Разпределяне на отговорностите – необходимост от методическо звено

02.

Подходи, формати и ресурси за обучение

- От теоретична и широка подготовка в началото към специализирана и практическа в края на обучението
- Гъвкави формати – модули, микроквалификации, части от професия
- Осигуряване на висококачествени учебни материали

03.

Подготвени преподаватели

Системен подход:

- Механизъм за проучване на потребностите
- Планове за развитие на ниво образователна институция
- Механизъм за партньорство – училище, университет, бизнес
- Повишаване на квалификация в реална работна среда
- Библиотека с обучителни материали

04.

Управление на качеството

- Национална програма
- Стандарт за качество
- Индикаторна рамка за проследяване на качеството
- Система за обратна връзка от потребителите – ученици и работодатели

3. Повишаване на образователните резултати

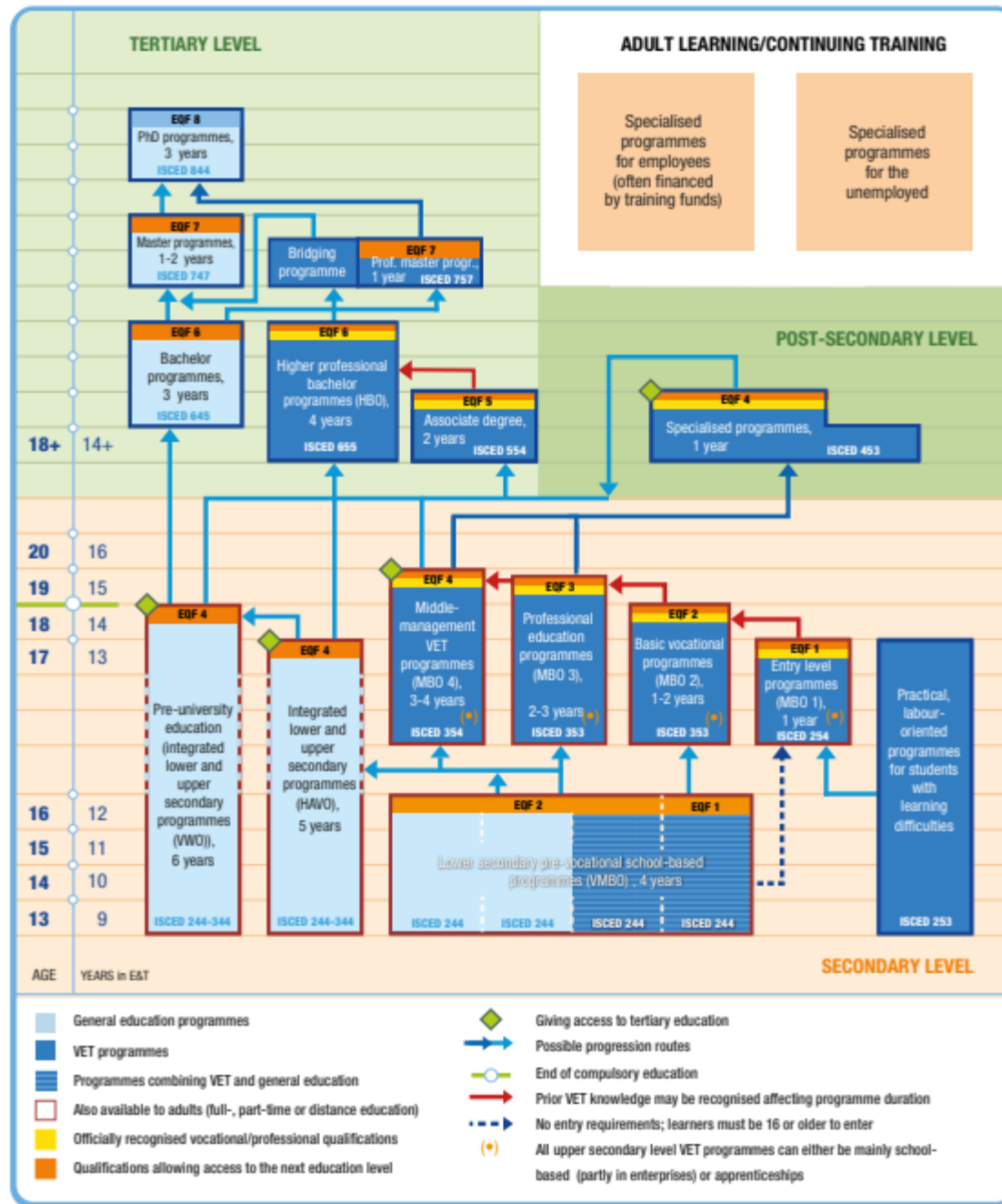
С насоченост към учащите: Проучване и концептуализиране на различни „образователни пътеки“ с различен микс от общообразователна, теоретична и практическа подготовка предвид на различните възможности за последваща реализация – на пазара на труда или по-висока степен на образование

- ✓ „Академична“ пътека – съчетаваща висока общообразователна и дигитална подготовка и широкопрофилна професионална подготовка, подходяща за учащи, които продължават обучението си във ВО
- ✓ „Инженерна и ИТ“ пътека – подходяща за обучение по нововъзникващи технологии и високо-технологични производства
- ✓ „Техническо“ ПОО – предлагане на ПОО по технически специалности с възможност за бърза и непосредствена реализация на пазара на труда
- ✓ Кратка учебна пътека – с цел оставане в учебна среда на застрашени от отпадане ученици, както и за повторно връщане към учене чрез ПОО
 - **С насоченост към работодателите**
 - Създаване на работещи механизми и атрактивни „пакети“ за директна реализация на завършващи средно образование/ПОО:
 - Сключване на предварителни договори с навършили 18 г. випускници
 - Кратки подготвителни курсове и стажове
 - Атрактивно заплащане и социални пакети

❖ **Регулярни проучвания на реализацията на пазара на труда**

ПОО в Нидерландия

- Вход в 9-ти клас, на 13 г.
- Първи етап на средно ПОО – 9-12 клас, т. нар. пред-професионално обучение (ок. 53% от учениците)
- Втори етап – на 16 години с четири програми и съответно нива и с продължителност от 1 до 4 години
- Завършването на всяка програма дава достъп до следващата. Нивата са: входящо, основно, професионално, среден мениджмънт (съотв на EQF 1-4).
- Всяка програма се предлага в две разновидности: училищно-базирана –20-59% от часовете и дуална –над 60%.
- Единствено ниво 4, с продължителност от 3 до 4 години дава достъп до професионални бакалавърски програми в т. нар. университети за приложни науки. Ок. 36% от завършилите това ниво продължават в бакалавърска степен.
- Четири са областите на обучение: зелена икономика и селско стопанство, технологии, икономика и услуги за човека.
- За ученици, които не са успели да влязат в пред-професионално обучение от 9-ти клас се предлагат практически програми, ориентирани към пазара на труда.

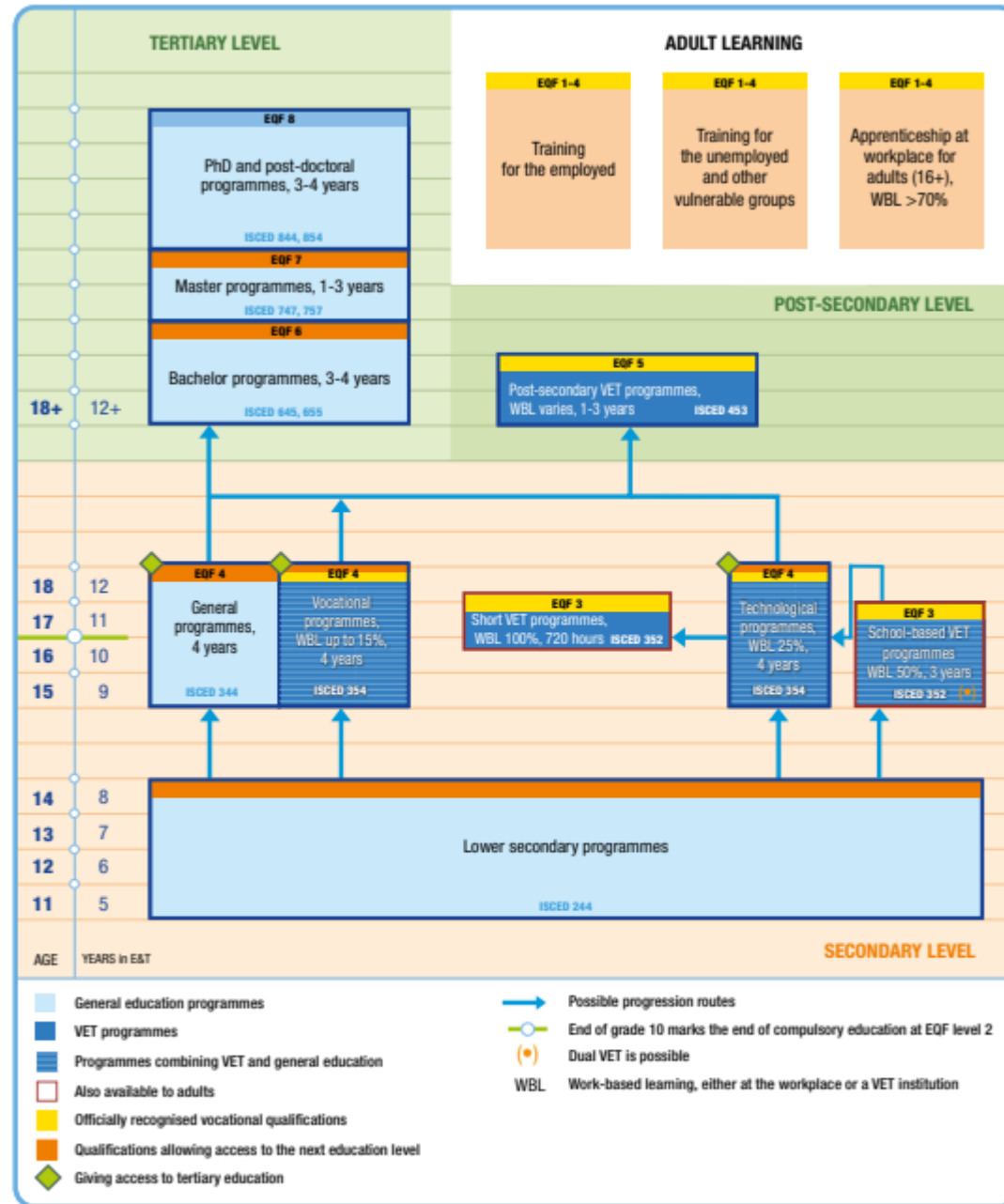

NB: ISCED-P 2011.

Source: Cedefop and ReferNet Netherlands, 2020.

ПОО в Румъния

- Започва на 15 г., в 9-ти клас
- 9-ти и 10-ти клас са задължителни
- Четири вида програми/пътеки:
 - Четиригодишна програми, предимно в направления като сигурност, спорт, изкуства, педагогически специалности. Завършва се с диплома за следно образование и с документ за професионална квалификация, ниво EQF 4. Практическото обучение е до 15%.
 - Четиригодишна – технологична пътека, предлагаща и диплома за средно образование, и професионална квалификация на ниво EQF 4 „техник“. Направленията са в областта на услугите, технологиите, природни ресурси и екология, но и такива, за които се изисква квалификация „техник“/„технолог“. Практическото обучение е 25%.
 - Тригодишни програми – с 50% практическо обучение, вкл. дуално, предлагащи професионална квалификация на ниво EQF 3. Завършващите могат да преминат в третата година на четиригодишната програма – т.нар. хоризонтална проходимост, и след това – във ВО – вертикална проходимост.
 - Кратки програми, за завършилите задължителния 10-ти клас. Предлага им се 720 ч. курс със 100% практическо обучение за придобиване на професионална квалификация на ниво EQF 3. Координират се от професионални училища и се предлагат основно от работодателите.

NB: ISCED-P 2011.

Source: Cedefop and ReferNet Romania, 2020.

4. Бизнесът и ПОО

Какво не работи и защо е важно?

- Дефицити на специалисти и несъответствия в „търсенето“ и „предлагането“ на умения по отрасли, региони, степени на образование и професионална квалификация
- Необходимост от надграждане на дуалното обучение и повишаване заинтересоваността и капацитета на партньорите в него с цел възползване от предимствата му
- Регламентирани в правната уредба, но не конституирани или неработещи организационни партньорски формати между бизнеса и ПОО/дуалното обучение

Прогнозиране на уменията.
Създаване на Информационна система на пазара на труда (ИСПТ)/Обсерватория за умения

Дуално обучение: Преосмисляне на концепцията, повишаване на качеството и резултатността, надграждане на капацитета на участващите страни

Създаване на ефективни регионални и секторни формати, платформи и програми за активно включване на частния сектор в системата на ПОО

5. Интегриране на новите технологии и дигитализация на ПОО

1. Изпълнение на национални политики за придобиване и повишаване на дигитални умения

- Оценка на въздействието на мерки с бюджетно и европейско финансиране за интегрирането на дигитални технологии в образованието.
- Формулиране/Изпълнение на двугодишни планове с цели и измерими индикатори за напредъка за повишаване на дигиталните умения, включително с акцент върху изкуствен интелект, киберсигурност, защита на личните данни и равен достъп до технологиите.

2. Внедряване на новите технологии и дигитализиране на системата на ПОО

- Създаване и поддържане на ИКТ инфраструктура в институциите за ПОО;
- Осигуряване на подготвен специалист (екип) във всяко училище за внедряването на новости, свързани с дигиталните технологии в административния и учебния процес
- Разработване и прилагане на план за използване възможностите на ИИ за персонализиране на образованието и дигитална администрация.
- Разработване на алгоритъм за интегриране на съдържание, свързано с технологичните новости в образователната документация: ДОС, планове и програми и изпитни програми.

6. Създаване на устойчива рамка за управление и финансиране на ПОО

Създаване на устойчива рамка за ефективно функциониране на системата въз основа на информирани и системни политически решения, съвместно участие на заинтересованите страни и координиране с икономическите и социалните политики и политиките по иновации и регионално развитие

Създаване на капацитет за управление и координиране на системата с работщо разпределение на отговорностите и включване на социалните партньори. Ефективно финансиране

- Създаване на управленски капацитет на системата на национално, регионално и институционално ниво; Засилване на ролята на местната власт и местните заинтересовани страни в управлението на образователните процеси.
- Разширяване на сътрудничеството на всички заинтересовани страни със създаване или оптимизиране на форматите за сътрудничество. **Конституиране на Съвет за уменията** на национално ниво с определен мандат и многогодишна програма за изпълнение с поставени цели, определени дейности и осигурени ресурси.
- Обвързване на ПОО с политиките по заетостта, икономическото развитие и иновациите.
- Цялостно преразглеждане на отговорностите в системата на ПОО; Ясно разпределение на функциите на отговорните институции на национално ниво с цел избягване на дублирането и покриване на всички сфери на дейност, напр.: политикоправещ орган, методическо звено, звено за управление на качеството и др.
- Надграждане/пребразглеждане на принципа на финансиране „Парите следват ученика“ с елемент, отчитащ качеството на предлаганата образователна услуга. Отделяне на по-висок бюджетен ресурс за присъщи дейности в ПОО. Разработване на многогодишни национални програми и инициативи по стратегически приоритети в ПОО

Създаване на капацитет за прилагане на научен подход при разработване на политиките

- Използване на наличните данни от информационната система в образованието, както и обвързване на тези данни със системите на НОИ/НАП за провеждане на анализи за провеждане на анализи за напредъка, добавената стойност и резултатите на пазара на труда на образователната система.
- Разработване и реализиране на двугодишни планове за тематични изследвания в ПОО.

Благодаря за вниманието!

Мария Тодорова

Email: m.todorova@bia-bg.com

www.zaedno.bia-bg.com

Съфинансирано от
Европейския съюз

Проект „Заедно за устойчива заетост“, ДБФ №BG05SFPR002-1.005-0002-C01 е финансиран от Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейски социален фонд плюс

БЪЛГАРСКА
СТОПАНСКА
КАМАРА

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА
И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

